

Сергій ШУМІКІН

кандидат технічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

Єлизавета ТКАЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

МІЖНАРОДНІ КОМПАНІЇ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

У статті розглянуто діяльність міжнародних страхових компаній на українському ринку страхування, зокрема страхування життя, та окреслено їх вплив на вітчизняних учасників. визначено напрямки розвитку.

Ключові слова: страхування, ринок, міжнародні компанії, іноземні інвестиції, конкуренція.

У наш час у світовій економіці швидкозростаючою галуззю є індустрія фінансових послуг, зокрема надання заможному старіючому секторові населення специфічних індивідуальних послуг із накопичувального страхування життя. Причинами виникнення і бурхливого розвитку цих послуг є [1; 5]: демографічна: різке зниження народжуваності і збільшення тривалості життя приводять до відносного старіння населення планети; соціальна: становлення нових інвесторів (майбутніх пенсіонерів), що у ранньому віці усвідомлюють, що державний рівень пенсійного забезпечення не може забезпечити благополуччя, і прагнуть інвестувати свої кошти для одержання гарантованого доходу після виходу на пенсію.

В усіх розвинених країнах люди похилого віку належать до найбільш процвітаючої частини суспільства, причому дохід після виходу на пенсію значно вищий, ніж у передпенсійний період. Нові інвестори більше звертають увагу не на те, щоб розбагатіти, а на збереження заощаджень, щоб одержувати гарантований дохід після виходу на пенсію. Тенденція розвитку нового виду фінансових послуг і збільшення числа інвесторів (майбутніх пенсіонерів) посилюється.

Економічне зростання будь-якої країни неможливе без створення страхової системи, яка ефективно функціонує. Розв'язання багатьох проблем, що стоять перед українською економікою (забезпечення економічного зростання, збільшення інвестицій), залежить від ефективності функціонування страхової системи.

Прихід іноземного капіталу у вітчизняну страхову систему стає важливим чинником розвитку та перетворення страхового сектору держави.

Дослідженню присутності іноземного капіталу присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема В. Д. Базилович, О. І. Барановський, Н. М. Внукова, С. С. Осадець, та інші. Дедалі більше залучення іноземного капіталу до страхової системи України спричиняє особливу актуальність таких досліджень.

Метою статті є аналіз розвитку ринку страхування життя на Україні з урахуванням припливу іноземного капіталу, окреслення позитивних та негативних наслідків, визначення напрямів і перспектив розвитку

вітчизняних страхових компаній.

Позитивні зміни в економіці України, прийняття низки законопроектів [2-4] створили сприятливі передумови розвитку ринку накопичувального страхування:

- вступ у силу 7 листопада 2001р. нової редакції Закону про страхування, що відповідає світовим стандартам;
- внесення у Закон про оподаткування прибутку спеціальної норми, що дозволяє підприємству, яке уклало довгострокові договори страхування життя своїх співробітників, відносити ці витрати на валові витрати;
- страхові компанії звільняються від оподаткування;
- перевага накопичувального страхування життя перед нагромадженням грошей у банку;
- вихід на український ринок у 2002 р. найбільшої у світі страхової компанії AIG (представлена компанією ALICO AIG Life) і найстаршої в Європі австрійської компанії GRAWE (представлена компанією «Граве Україна»).

ALICO AIG Life (ЗАТ «Американська Компанія Страхування Життя АІГ Життя») – зареєстрована на Україні в 2002 р. як 100% дочірнє підприємство компанії ALICO, що входить у American International Group (AIG), здійснює діяльність у сфері страхування життя на підставі ліцензії Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (ліцензія ААН№777981 від 05.11.2004.). Нині повним юридичним правонаступником ЗАТ «Американська Компанія Страхування Життя АІГ Життя» є ПрАТ «Аліко Україна».

ЗАТ «САТ «Граве Україна» – закрите акціонерне товариство «Страхове акціонерне товариство «Граве Україна» – дочірнє підприємство австрійської GRAWE, що діє на українському ринку страхування життя.

З приходом на український ринок міжнародних страхових компаній обсяг страхових премій (внесків) сильно зріс, ринок починає розвиватися бурхливими темпами. За перші 6 місяців 2003р. збільшення у виробництві «Евролайф» відбулося на 300%, що говорить про величезний потенціал українського ринку [6].

Страховий ринок нарощує капітал: на український

ринку прийшов новий стратегічний інвестор – польська страхова компанія PZU за допомогою покупки 100% акцій української страхової компанії «Скайд – Вест». У результаті утворилася компанія з європейським рівнем якості «PZU – Україна». У страхуванні життя визначені основні лінії бізнесу: довгострокове накопичувальне страхування по програмах з фізичними особами і корпоративними клієнтами, ризикове короткострокове страхування і пенсійне страхування.

Міжнародні страхові компанії приносять на Україну не тільки капітал, але і багаторічний досвід міжнародного менеджменту, різноманітні страхові продукти і методи їхнього просування на ринку фінансових послуг, методи роботи з клієнтами. Найбільших результатів на Україні досягла ALICO AIG Life при продажі страховок по системі MLM (Multi Level Marketing), по якій компанія не чекає клієнта, а активно йде до нього, перетворюючи його не тільки в покупця, а й у свого агента.

Конкуренція на українському ринку страхування життя різко зростає. Серед вітчизняних компаній вирізняються «ТАС», «АСКА – Життя», «Блакитний поліс», однак вони значно поступаються іноземним компаніям у капіталі, досвіді, у страхових продуктах, репутації [7; 9].

У наш час потенціал для розвитку ринку по страхуванню життя на Україні дуже великий. У розвинених країнах частка страхування життя у ВВП складає в середньому 3-5%, а в Україні - 0,08%. За даними Ліги страхових організацій України (ЛСОУ) обсяг премій по страхуванню життя на душу населення в рік на Україні – EUR1,1. Аналогічний показник у Польщі – EUR80, у США – EUR350, у Німеччині – EUR800, у Великобританії – EUR2500 [9].

Національна галузь страхування стає дедалі привабливішою для інвесторів. Іноземний капітал сприяє підвищенню капіталомісткості страхового ринку, однак у процесі інтеграції національного страхового ринку у світовий існують небезпеки та ризики, що впливають на інтереси держави та національних страховиків.

Умови доступу міжнародних страховиків на національні страхові ринки визначаються ступенем зацікавленості держави у збереженні контролю над національною страховою системою. В окремих країнах практикується введення національних бар'єрів шляхом прийняття підзаконних актів, які обмежують входження іноземних страховиків на національні страхові ринки. Водночас існує необхідність створення сприятливих умов для припливу іноземного капіталу в країну, оскільки є чимало переваг його присутності.

Залучення іноземних інвестицій у страхування має на меті підвищення капіталізації ринку, однак кожна держава при проведенні політики щодо допуску іноземних страховиків на свій національний ринок намагається захистити національні інтереси — інтереси страховальників і страховиків.

Бажання збільшити приплив іноземного капіталу завжди тягне за собою створення сприятливого інвестиційного клімату, а бажання захистити національних страховиків призводить до усіляких обмежень. Оцінюючи переваги та недоліки такого процесу, як допуск іноземців на страховий ринок України, основним завданням оптимальної політики у цій сфері є збалансування обмежувальних і стимулювальних заходів.

Вітчизняні страховики по-різному оцінюють роль

іноземних інвестицій у їхньому бізнесі. Одні схиляються до думки, що продаж страхової компанії іноземцям — гарантія успіху в бізнесі, а інші вважають, що прихід іноземців заподіє шкоди як страховій галузі, так і інтересам країни. Населення навряд чи програє від більш помітної присутності іноземців у страхуванні. Якщо вартість страхових послуг і підвищиться, то лише з одночасним зростанням їх якості. Прихід іноземних компаній і для населення, і для бізнесу обернеться зростанням пропозиції — і за обсягом покриття, і за асортиментом послуг. Посилення конкуренції змусить компанії знижувати тарифи за тими видами страхування, за якими вони завищені.

Держава в короткостроковій перспективі виграє. Страховий бізнес приносить більше податків до бюджету, а також перестане бути принадним способом ухилення від них. Зростання обсягів операцій страхування життя дало б можливість зменшити тягар на бюджет. У довгостроковій перспективі є ризик втрати певного обсягу портфельних інвестицій в економіці. Із країни може «піти» частина «довгих» грошей — резервів страховиків, зокрема зі страхування життя. З приходом іноземців до рівня менеджменту і професійної підготовки співробітників страхових компаній висуватимуться вищі вимоги та, з іншого боку, вони отримають ефективніші технології та кращу мотивацію, тому перспектива роботи в зарубіжній компанії для них є привабливішою.

Можна систематизувати позитиви та негативи для учасників українського страхового ринку від присутності міжнародних компаній на ринку:

1) для іноземних інвесторів:

- позитиви: освоєння нових ринків, у тому числі в умовах стагнації страхування у багатьох європейських державах; можливість отримання довгострокового капіталу на ринку страхування життя, більш високих доходів від інвестування страхових резервів;
- негативи: відсутність сприятливого інвестиційного клімату; політичні ризики; нестабільність інвестування резервів в українську економічну систему; низький рівень життя населення, у зв'язку з чим низький рівень платоспроможного попиту на послуги страхування;

2) для держави:

- позитиви: підвищення авторитету у міжнародному співтоваристві; можливість ефективного розвитку страхування, конкуренції на користь страхової галузі; інтеграція у світове співтовариство;
- негативи: ускладнення страхового нагляду за операціями страховиків з боку уповноважених державних органів та ймовірність посилення іноземного втручання у страхову систему України, що може негативно позначитися на рівні її економічної безпеки; відплив коштів за кордон;

3) для українських страховиків:

- позитиви: можливість підвищення капіталізації ринку загалом, нові джерела інвестування; підвищення активів компаній за рахунок іноземних інвестицій; конкуренція за рахунок якості обслуговування призведе до поліпшення страхового продукту; створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації кадрів; упровадження міжнародного досвіду ведення страхової справи;
- негативи: надлишкова конкуренція, особливо для страхових компаній

з

невеликим статутним капіталом; можливі банкрутства;

4) для українських споживачів:

- позитиви: можливість великого вибору серед страхових компаній; поява нових страхових послуг; зниження тарифів з окремих видів страхування у зв'язку з конкуренцією страховиків;
- негативи: ризик шахрайства з боку іноземних страховиків.

Глобалізаційні процеси несуть у собі істотні ризики для вітчизняної страхової системи, тому за таких умов ступінь відкритості національної економіки повинен відповідати її рівню розвитку вітчизняної страхової системи. Це не означає, що потрібно повністю закрити шляхи доступу іноземних страхових компаній на вітчизняний ринок, оскільки сьогодні всі погоджуються з тим, що глобалізація — це об'єктивний процес й іншої альтернативи просто не існує. Однак необхідно враховувати те, що з поглибленням процесів глобалізації і зростанням загальної нестабільності ринків рівень ризиків страхової діяльності зростає

Вихід на новий ринок для європейських інвесторів є необхідністю. У більшості західних країн застраховані до 90 % ризиків, тобто можливості для розвитку страхових компаній майже вичерпані і проникнення на ринки інших країн просто неминуче, враховуючи те, що в Україні застраховано менш ніж 10 % ризиків, а на ринку страхування життя - 1 %.

Великі транснаціональні компанії, які вже працюють на страховому ринку України, діють агресивно та постійно розширюють свою ринкову нішу.

Головні цілі міжнародних компаній можна звести до наступних:

- вихід на ринки інших країн;
- поліпшення конкурентних позицій (компанії вишукують можливості зростання за рахунок придбання додаткових активів або прагнуть посилити позиції на ринку, навіть через купівлю конкурентів і захоплення їхньої частки ринку);
- створення стійкої переваги (для більшого контролю ризиків, використання досвіду інших виробничих сфер, який недоступний для конкурентів; скорочення часу виходу на цей ринок; збереження стабільності та ємності ринку);
- інвестиційна (розміщення вільних коштів; участь у прибутковому бізнесі; скупка недооцінених активів;

використання управлінських навичок).

Світовий досвід розширення присутності страхових компаній з іноземним капіталом дає можливість виділити такі особливості:

- страхові компанії з іноземним капіталом концентрують свою діяльність насамперед на роботі із страховальниками - фізичними особами;
- міжнародні страхові компанії значний інтерес виявляють до страхування життя;
- останніми роками частка страхових активів, які контролюють іноземні страховики, постійно зростає;
- проникнення іноземного страхового капіталу на національні фінансові ринки позитивно впливає на конкурентоспроможність місцевої страхової системи.

Успішний розвиток глобалізаційних процесів на національному страховому ринку залежатиме від фінансової стійкості страхових компаній та потенційних страховальників. Оскільки обмеження глобалізації є нереальним, єдино правильні дії за цих умов — вироблення нових підходів до регулювання національного страхового ринку, формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це, потрібно визначити параметри й тенденції розвитку сучасного світового простору та страхового ринку загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни у страховій діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання глобальних механізмів регулювання страхових відносин за рахунок максимального зменшення податкового навантаження на фінансову діяльність страховиків; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах ЄС.

Загалом, щоб не втратити конкурентні переваги, вітчизняні страхові компанії повинні постійно удосконалювати свої операції й послуги, нарощувати рівень капіталізації страхової системи і консолідації вітчизняного страхового бізнесу, упроваджувати прогресивні технології управління задля підвищення ефективності діяльності страхових компаній. Стратегічною метою страхової діяльності на сучасному етапі має стати забезпечення системної стабільності і створення необхідних умов для розвитку ринку страхових послуг на засадах добросовісної конкуренції.

Список літератури

1. Друкер, П. *Задачи менеджмента в XXI веке [Текст] : учеб. пособ. / Питер Друкер; пер. с англ. Н. М. Макаровой. - М. : Издат. дом "Вильямс", 2002. - 272 с.*
2. *Про страхування [Текст] : закон України від 04.10.2001 г. № 2745 - III.*
3. *Про недержавне пенсійне забезпечення [Текст] : закон України від 09.07.2003 р. № 1057 - IV.*
4. *О внесении изменений в Закон Украины "О налогообложении прибыли предприятий [Текст] : закон Украины от 01.04.2004 г. № 1957 - IV.*
5. *Крымская, Л. Компании страхования жизни - роль и значение в мировой экономике [Текст] / Л. Крымская // Вісник Тернопільської академії народного господарства. - Випуск 5-1, 2004. - С. 23-237.*
6. *Петрова, К. Страхование жизни - жизненная необходимость [Текст] / К. Петрова // Киевские ведомости. - 2003. - 10 октября. - С.11.*
7. *Страховой рейтинг журнала Insurance Top [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.insurance top.com.*
8. *Юровский, Б. Новое в налогообложении операций по негосударственному пенсионному обеспечению [Текст] / Б. Юровский. - Харьков: ООО Центр "Консультант", 2005. - 168с.*
9. *Гусев, Ю. Заторможенная жизнь [Текст] / Ю. Гусев // Бизнес. - 2006. - №48. - С. 54 - 58.*

РЕЗЮМЕ

Шумикин Сергей, Ткаченко Елизавета

Международные компании на украинском рынке страхования жизни

В статье рассмотрено присутствие международных страховых компаний на украинском рынке страхования, в частности страхования жизни, и исследовано их влияние на отечественных участников, определены направления развития.

RESUME

Shumikin Sergii, Tkachenko Yelyzaveta

International companies on Ukraine's market of life insurance

In article there has been considered the presence of international insurance companies on Ukraine's insurance market, in particular, insurance of life. Influence of activity of international companies on participants of insurance market of Ukraine is analysed. The directions of development of insurance companies activity are defined.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2013 р.